

H O V O R N A.

Ochrana památek v pozemkové reformě.

Ke článku pana dr. Mir. Fikara uveřejněném v tomto ročníku Právníka (str. 30 a násl.) budiž mi dovoleno učiniti několik velmi stručných poznámek třebaš poněkud opožděně, poněvadž teprve nyní dostalo se mi do rukou rozhodnutí n. s. ze dne 22. září 1926 R I 777/26. Čtenářům je otázka tato známa a proto nebudu o judikatuře referovati. Vada v dosavadním řešení otázky je dvojí, jednak se podle mého mínění přehlíží, že řízení správní je řízení ovládanou zásadou oficiálnosti a zásadou inkvisiční, oproti řízení soudnímu, které je ovládáno zásadou akusační a projednávací. Řízení před správním soudem nepřiléhá tak organicky k řízení správnímu jako revisní řízení před nejvyšším soudem, které tvoří jednotnou součást řízení soudního vůbec. Před správním soudem vystupují strany sporné, ale v řízení správním takových stran není, tam jsou pouze účastníci — je-li mi dovoleno užiti výrazu Ottova. Pro řízení správní máme obdobu v řízení nesporném, ale řízení před správním soudem je řízením sporným. Nemohu tedy mluvit v právu správním o nárocích resp. subjektivních právech v tom smyslu, jak užíváme tohoto slova o právu občanském. Bude však lépe, když ponecháme stranou velmi mnohoznačné slovo »subjektivní právo«, a přidržíme se mnohem pregnatnějšího pojmu »povinnosti«. Mohu však slovo povinnost vyjádřiti jako účel a tohoto výrazu se v zákonech o pozemkové reformě s oblibou používá (k tomu viz můj článek ve Vědecké ročence práv. fak. v Brně 1925).

Povinností pozemkového úřadu je provésti pozemkovou reformu, t. j. převésti půdu zemědělskou z rukou velkostatkářů do rukou malých nebo středních usedlostí anebo ve formě latifundiální do rukou družstev, tedy řešení jak ve smyslu agrárním tak i ve smyslu socialistickém. Pokud jde o půdu lesní, která rozdrobení nesnáší, má se tato přidělovati veřejným svazkům (§ 10 příd. zák.). Při této reformě je přirozeno, že řada předmětů, které mají jen cenu estetickou anebo jako rodinná památka rodu, a tím i cenu historickou, neboť jen o rody, které měly podíl na veřejném životě. Při sdělování zákonů o pozemkové reformě bylo jasno, že jsou cesty dvě: buď integrální provedení pozemkové reformy anebo řešení kompromisní, t. j. provádění pozemkové reformy, pokud se to srovnává se zachováním památek, které pro pozemkovou reformu jako takovou vlastně žádné hodnoty nemají. Zákonodárce rozhodl se pro druhou cestu a uložil pozemkovému úřadu u § 20 příd. zákona. aby

se postaral o zachování památek přírodních, uměleckých a historických. O to se musí p. ú. postarati z moci úřední a má naléztí pro to vhodnou osobu, která by se o to postarala. Jsou to osoby dvě: přídělce (§ 50 příd. zák.) a dosavadní vlastník. Dosavadnímu vlastníku má pozemkový úřad nabídnouti, aby se staral o parky, přírodní parky, ukázky rázu krajinného, historické památky, ovšem pozemkový úřad sám jednostranně stanoví podmínky tohoto ponechání. Tím ovšem se na záboru ničeho nemění a proto je to něco zcela jiného než propuštění ze záboru podle § 11 záb. zákona. Propuštěná půda ponechává se vlastníku jen v jeho zájmu, propuštěná půda stane se jeho volným (zpupným) majetkem, zde ustupuje pozemková reforma před zájmy vlastnickovými; vlastník volí si půdu, kterou chce a která povahou svojí hodí se dobře ku přídělu. Co je památka, určuje p. ú., který se má z moci úřední o ní postarati a má v první řadě, jde-li o památku zvláště kvalifikovanou, nabídnouti ochranu její dosavadnímu vlastníku. Všechny ostatní památky, nebo ty, které dosavadní vlastník převzítí nechtěl, má p. ú. svěřiti přídělci, jenž tuto povinnost jako reální břemeno přejímá zároveň s přídělem půdy. V tom smyslu je podle mého mínění řešiti poměr § 20 a § 50 příd. zák.

Dále máme ustanovení § 34 náhr. zák., podle něhož má p. ú. postarati se o cenné stavby, které se nehodí převzítí, tím že je ponechá dosavadnímu vlastníku a zároveň tolik půdy, aby stavby tyto mohl udržovati. Poněvadž § 20 př. z. mluví o plochách půdy věnovaných parkům atd. a § 34 náhr. zák. o stavbách, je patrné, že obě ustanovení se doplňují. Stavba přebytečná je ona, která nemá pro přídělce žádné ceny, jako jsou zámky a jiné luxusní stavby, které jsou důsledkem šlechtického způsobu života. Tato má býti zachována a vlastníku ponechána i s příslušnou půdou.

Z toho všeho je patrné, že zde skutečně nelze mluvití o preklusivní lhůtě ve smyslu § 3 náhr. zák., neboť p. ú. určuje, co je památka a ne vlastník, p. ú. má nabídnouti památku tuto k ochraně. V tom směru je citované rozhodnutí n. s. zcela správné, pokud jde o odstavce I.—V., které jsou skutečně odůvodněním výroku, že u soudu nelze nárok podle § 20 příd. zák. uplatňovati, naproti tomu odstavce VI.—IX. jsou sice zajímavou úvahou, ale s rozhodnutím nemají co činiti, jde zde o soukromý názor a nikoliv o výrok soudní. Vše, co řečeno je o t. zv. volném uvážení, je velmi třeba korigovati, neboť nejde o libovůli p. ú., leč o přesně stanovenou povinnost.

To je jedna otázka. Druhá je ta, zda dosavadní vlastník je

legitimován ke stížnosti na n. s. s., že mu p. ú. nenabídl památku k opatrování. Otázce této je, jak se domnívám, přisvědčiti. Ve druhé větě § 20 příd. zák. je totiž řečeno: »P. ú. může k tomu cíli svoliti, aby plochy byly vlastníku ponechány vedle výměry půdy, která může býti propuštěna dosavadnímu vlastníku ze záboru.« Jde o to jaký význam má slovo »může«, jehož je v této větě použito dvakrát. Z ustanovení § 11 záb. zák. jde nesporně na jevo, že druhé »může« znamená »je povinen«, z toho plyne i prvé »může« — má-li zákon míti objektivní význam — musí míti stejný význam a musíme tedy druhé větě rozuměti takto: »P. ú. je povinen k tomu cíli svoliti atd.« Poněvadž povinnost tato směřuje proti dosavadnímu vlastníku, je tím dáno tomuto právo, ale právo zcela rozdílné od práva mu propůjčeného podle § 11 záb. zák. Tím je jeho legitimize zcela prokázána. Ale z toho plyne dále, že p. ú. má zjišťovati památky, přibrav k tomu vlastníka, a že vlastník musí býti dotázán, zda chce převzít jejich ochranu.

To vše platí ovšem jen o památkách, které byly vlastníku vyhrazeny, o ostatním se má p. ú. jiným vhodným způsobem vyjádřiti.

Konečně nesmíme zapomínati na tu možnost, že obě povinnosti p. ú., t. j. prováděti pozemkovou reformu a zachovati památky, mohou se octnouti v kolisi. Tu půjde o vhodné rozřešení v tom směru, že o památku bude se postarati tak, aby pozemková reforma nebyla znemožněna, neboť ani jedna ani druhá povinnost není subordinací, nýbrž jsou si koordinovány a tím je nutno, aby vykládány byly tak, aby jedna druhou nevyklučovala.

Tím také odpadá řešení kontradiktorní; totiž buď nárok podle § 11 záb. zák. a tím i prekluse, anebo žádný nárok. Tím také odpadá názor, že pozemková reforma vždy musí ustoupiti ochraně památek. Tolik dovoluji si podati v širokých rysech v tomto náčrtku.

Jaromír Sedláček.

Výroční zpráva

o činnosti Právnícké jednoty v Praze za rok 1926 podaná na řádné valné hromadě dne 19. května 1927.

Starosta univ. prof. dr. Karel Hermann-Otavský zahájiv valnou hromadu, uvítal přítomné, načež věnoval posmrtnou vzpomínku zemřelým členům Jednoty, a to: Josefu Voldřichovi, radovi vrchního zemského soudu v. v. v Hořovi-